

Hüsn-ü Zan ve Sû-i Zann

Muhammed Fatih

16 Eki, 2019

<https://ilimvecihat.com>

Hamd âlemlerin Rabbi, sahibi, hâkimi olan Allah (azze ve celle)'ye salât ve selam, efendimiz, önderimiz Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e, O'nun ehl-i beytine, ashabına ve kıyamet gününe kadar yolunu takip eden müminlere olsun. Bundan sonra;

"Zandan sakının. Çünkü zan, sözün en yalanıdır." [1]

Kardeşim; ümmet olarak en büyük hastalıklarımızdan birisi de; Mü'min'in Rabbine olan güvenini ve Mü'minler arasındaki güveni eriten "Sû-i zann" hastalığıdır. İyi bir kul olabilmemiz için Allah'a karşı hüsn-ü zanna ihtiyacımız var. Kardeşlerimize güvenip, o emaneti zayi etmez diyebilmemiz için hüsn-ü zanna ihtiyacımız var.

"Zan" kelimesi *"farz etmek, tahmin etmek, ihtimâle göre hükmetmek, şüphe, vehim, hayal gibi anlamlara gelir*

Hüsn-ü zan hakkında kesin bir bilgi bulunmayan bir şeyi iyi niyetle yorumlamak, iyiye de kötüye de yorumlanabilecek bir işe, olumlu ve güzel yönünden bakmak" demektir.

Sû-i zann; bir belgeye, kesin bilgiye dayanmadan, kendi yazdığını kendi okuyarak yürütülen olumsuz tahminlere denir.

İki kısımda inceleyelim; Allah'a karşı ve mü'minlere karşı olan; *'hüsn-ü zan ya da sû-i zann'*

Allah (azze ve celle)'ye karşı Hüsn-ü zan ya da Sû-i zann Sahibi Olmak

"Ben kulumun zannı üzereyim..." [2]

Ey kardeşim! Allah'a kulluğun, ona güvenmen, ona itimat edip işlerinin neticesini gönül rahatlığıyla Allah'a bırakman Rabbini tanıdığın kadar olacaktır. Allah (celle celaluhu)'yu hakkıyla tanırsan ona karşı hüsn-ü zan içerisinde olursun.

Rabbimiz (azze ve celle) şöyle buyurmuştur: ***"Kim Allah'a güvenirse O, ona yeter."*** [3]

Kul Rabbine duyduğu hüsn-ü zan miktarınca ümitvar olur ve O'na tevekkül eder. Çünkü Allah amel edenlerin amellerini boşa çıkarmadığı gibi, ümit bağlayanların da ümitlerini boşa çıkarmaz.

"De ki: Ey haddi aşarak nefislerine karşı israf etmiş olan kullarım!

Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Allah, bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.”[4]

Ey kardeşim! Bu ayet, âlimlerinde belirttiği gibi Allah'ın kitabındaki en ümit verici ayettir. Allah-u Teâlâ'nın, kendisine hüsn-ü zan ile iltica ederek yönelenleri bağışlaması, onların tevbelerini kabul etmesi, hiç şüphesiz nefs-i levvâme (*kendini kınayan nefis*) sahibi mü'minlerin kalplerine huzur ve güven verici bir müjdedir.

Allah hakkında hüsn-ü zan, sevgi, ümit ve korku ile; O beni yarımsız bırakmaz, beni işlerimde muvaffak kılar, hakkımda en hayırlı neticeyi takdir eder, günahlarımı affeder diyerek umutla beklemektir ki, bu zan ancak selim kalplerde olur. Hastalıklı kalp sahipleri isteseler de; kendisiyle kalplerini kararttıkları günahlar, zor zamanlarda hüsn-ü zan etmelerine engeldir.

İnsanların durumunu bir düşün... Nefisleri, nesilleri, meskenleri, ticaretleri kısaca herşeyleriyle ilgili endişeye düşmüşler...

Bil ki, Allah kullarının her işini her an yönetir ve onları gözetir. Hamdedilmeye layık olan sadece O'dur. O'nun dışındaki bütün dostlar unuttur, yanlış yapar, gaflete ve tefrite düşer. “Veli” ve “Hamid” Rabbimiz ise yanılmaz ve unutmaz. O'nu ne bir uyku, ne de uyuklama tutar. O diridir, Kayyumdur. O'nu dost edinen herkes -hiç şüphesiz- O'nu en güzel dost ve en güzel yardımcı olarak bulacaktır. Hemde; en sıkıntılı anlarda, en dar mekanlarda bile.

Ey kardeşim! En büyük sû-i zann Rabbine şirk koşmandır. Allah düşmanlarının sistemlerinden ve kanunlarından uzak durup, yüz çevirdiğin müddetçe Rabbin ile yaptığın alışverişte terk edilmekten korkma.

Düşün kardeşim! Kâinatta en çok sû-i zanna uğrayan zat Allah (*azze ve celle*) değil midir? İnsanların çoğu nasıl bir Allah'a inandıklarını bilmediklerinden Allah'ı bırakıp başkalarına yönelmiş, onlara dua etmiş, küfür kanunlarına hoşgörülü yaklaşmış, Allah ve Rasûlü'nün gösterdiği metodu bırakıp Şirk içerikli demokratik yöntemler ile İslam'ı getirme çabaları! ile Allah'ın dinine yardım ettiğini zanneden bu insanlar; Allah'a hüsn-ü zannını kaybetmiş insanlar değil midir?

Çevrene bir bak! İnsanların rızık korkusundan; faize girmeleri, küfür sözleri söylemeleri, küfür fiilleri işlemeleri, çocuklarını haram ve küfür içerikli eğitim kurumlarında yetiştirmeleri... Allah'a karşı duydukları güvensizlik ve sû-i zandan kaynaklanmıyor mu? Gördüğün gibi, Rabbini tanımayan insanın cehaleti ne kadar büyükse o derece Rabbinden uzaklaşır ve sû-i zann etmeye

başlar.

Ey kardeşim! Rızkını temin etmek için helal yollara sarılarak elinden geleni ortaya koyduğun halde rızkın mı daraltıldı! Öyle ise; Allah'a güvenip, sabır ve tevekkülle çıkış beklemelisin. Allah'ın *"El-Alim"* ve *"El-Habir"* olduğunu yani sıkıntından haberdar olduğunu, O'nun *"El-Kabit"* ve *"El-Basit"* olduğunu yani rızkı, dilediğine genişletip, daralttığını, O'nun *"El-Hakim"* olduğunu yani daraltmasının bir hikmeti olduğunu bilersen Rabbine hüsn-ü zan ile tevekkül edersin.

Ey kardeşim! Allah'ın sana yaptığı muameleyi düşün, ne kadar günah işlesen de sana olan rızkını kesti mi? Hatta, kâfire de rızkını veren O değil mi?

Ey kardeşim! Acziyet ve tembellik içinde salih amel etmeksizin, çalışmaktan yoksun bir şekilde Allah'tan bir şeyler bekleme. Bu O'na isyan edenlerin yoludur.

Ey kardeşim! Ümit ve hüsn-ü zan ile istemek ise bütün gücünle çalışman, çaba harcaman ve sonrada Allah'a en güzel şekilde tevekkül etmendir.

Ey kardeşim! *"El-Kahhar"* yani Allah'ın her şeye galip ve hâkim olduğunu ve bütün düşmanları kahreden olduğunu bildiğinde kâfirler sayıca fazla olsa da, savaş ve teknoloji alanında ne kadar ileride de olsa *"Allah bize yardım eder, düşmanlarımızı kahreder"* diyebilmelisin.

"Allah-u Teâlâ'ya hüsn-ü zan ediniz!" [5]

Bilmelisin ki, Allah kendisi hakkında beslenen hüsn-ü zanna uygun bir takdirde bulunur ve kendisine güvenenin güvenini boşa çıkarmaz.

"Rabbiniz hakkında beslediğiniz zan var ya, işte sizi o mahvetti ve zıyana uğrayanlardan oldunuz." [6]

Genellikle Allah'a karşı sû-i zann Müslümanların zayıf olduğu ve Allah (azze ve celle)'nin vaatlerinin büyük olduğu yerlerde oluşur. İmtihan uzadıkça, yüreklerin ve ayakların kaydığı birçok olayda "Allah'ın yardımı ne zaman, hani zafer, hani sonuç? Vesvesesinin kaynağı işte bu zandır.

Bu tip durumlarda insanlar iki gruba ayrılır.

Birinci grup Allah'ı ve Rasûlünü her durumda gönülden tasdik edip inanan Mü'min'lerdir.

İkinci grup ise Allah'a karşı sû-i zann besleyip vaad edilen şeyleri mümkün

görmeyen münafıklardır.

Hendek savaşı öncesini hatırla kardeşim; Medine’de insanlar zayıf ve açlıktan karınlarına taş bağlamış bir halde iken Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) onlara İran’ı, Roma’yı, Bizans’ı vaad ettiğinde bu iki grup yine ortaya çıkmıştı. Unutma ki düşmanlar yine var ve vaadler yine geçerli. Allah’ın vaadlerinden şüphe duyuyor ve hedefe ulaşma noktasında ‘*Nasıl olacak, mümkün değil*’ gibi bir anlayışa sahipten, bu Allah’ın imkansızlıklar içerisinde imkan yaratacağını idrak etmediğini ve kalbinde nifak olduğunu gösterir.

"Aslında siz Peygamberin ve Mü'minlerin ailelerine bir daha dönmeyeceklerini sanmıştınız. Bu sizin gönüllerinize güzel göründü de kötü zanda bulundunuz ve helaki hak etmiş bir topluluk oldunuz." [7]

Ey kardeşim! Kutsi olan bir hadiste Allah (*azze ve celle*) şöyle buyuruyor; **"Sizden hiç biriniz Allah'a hüsn-ü zan beslemeden can vermesin."** [8]

Ölümünün yaklaştığını hissettiğinde Allah’a karşı hüsn-ü zanda bulunabilmen için kalbinin Allah’ın mü'minlere verdiği söze güvenmesi, seni asla yardımsız bırakmayacağını bilmen ve amellerinin zayi olmayacağına inanmanla gerçekleşir.

"Allah-u Teâlâ'ya hüsn-ü zan etmek, ibadettir." [9]

Kardeşim bil ki; Kul, Rabbine karşı hüsn-ü zann beslerse, Allah (*celle celaluhu*)’da onun sıkıntılarını giderir. Allah (*celle celaluhu*)’ya karşı hüsn-ü zan beslemek en büyük ibadetlerden ve en güzel taatlerdendir. Hatırla ki, Peygamberler ve onlara tabi olan Allah dostları bununla güven ve emniyet içinde mutlu olmuşlardır.

Kur'an'dan Peygamberlerin ve Salihlerin Allah'a olan Hüsn-ü zanlarına kısa misaller;

Rabbimiz (*celle ve âlâ*) bize yüce kitabında kendisine “*hüsn-ü zan*”nın nasıl yapılacağını en güzel şekilde açıklamıştır:

-Nuh (*aleyhisselam*)’ı hatırla. Kavminin karşısında yalnız olmasına rağmen rabbine karşı hüsn-ü zan ile onlara meydan okuyordu.

"...Ey kavmim! Eğer benim aranızda duruşum ve Allah'ın ayetleriyle öğüt verişim size ağır geliyorsa, şunu bilin ki, ben yalnızca Allah'a dayanmışımdır, artık siz ve ortaklarınız her ne yapacaksanız toplanıp

bütün gücünüzle karar veriniz. Sonra bu işiniz size dert olmasın. Sonra bana ne yapacaksanız yapın, bana mühlet de vermeyin.” [10]

-İbrahim (aleyhisselam)’ı hatırla. Kavmi etrafını sarmış, ilahlarını kırmakla suçluyor ve yaptığı suçu itiraf etmeye zorluyorlardı. O ise Rabbine kaşı hüsn-ü zan besleyen bir kişinin metaneti ile cevap vermişti.

“Siz Allah’ın, size hakkında hiçbir delil indirmedığı şeyleri O’na ortak koştuktan korkmuyorsunuz da, ben sizin ortak koştüğünüz şeylerden ne diye korkayım? Öyle ise iki taraftan hangisi daha güvende olmaya layıktır. Eğer biliyorsanız söyleyin.” [11]

-İbrahim (aleyhisselam)’ın Ateşin tam ortasına atmak için götürüldüğünü hatırla. Onun kalbinde Mevlasına duyduğu güvenden hiçbir şey eksilmeden “El-Vekil” ve “El-Kafi” isimlerini hatırlayarak “Allah bize yeter, O ne güzel vekildir” diyordu.

-İbrahim (aleyhisselam)’ın zevcesi Hacer annemizi bebeği ile ekinsiz, susuz ve ıssız bir vadinin orta yerinde bırakışını hatırla.

“İbrahim (aleyhisselam) Hacer’i ve kucağındaki küçük İsmail’i orada bırakıp, Filistin’e dönmek için hazırlanırken, Hacer: “Ey İbrahim! Bizi bu ıssız ve kimsesiz vadide bırakıpda nereye gidiyorsun?” dedi. İbrahim’in sustuğunu görünce, bu ferasetli ve ihlaslı kadın yeniden sordu: “Bizi burada bırakmanı Allah mı emretti?” İbrahim (aleyhisselam): “Evet Allah emretti”, deyince, Hacer: “Öyleyse Allah bizi zayi etmez, diyerek Allah’a tevekkül etti.” [12]

Allah’ta ona güzel zannıyla muamelede bulundu. ıssız ve susuz yer Hacer’in hüsn-ü zannına mukabil bereketli topraklara dönüştü. Eşinden ve ondan Allah razı olsun.

-Sonra Hud (aleyhisselam)’ı hatırla... Allah’a tevekkülüyle güçlü ve zalim olan kavminin karşısına çıkıyor ve dostunun ona yardım edeceğine dair duyduğu hüsn-ü zan ile güven ve emniyet içinde onlara meydan okuyarak şöyle diyordu:

“... (Hud) dedi ki: ‘Ben Allah’ı şahit tutuyorum; siz de şahit olun ki ben sizin ortak koştuklarınızdan uzağım. O’ndan başka (taptıklarınızın hepsinden uzağım). Haydi hepiniz bana tuzak kurun; sonra da bana mühlet vermeyin! Ben, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah’a dayandım...” [13]

-Ashab-ı Kehf’i hatırla. Şirkten, fisktan ve isyandan Allahın rızası için müreffeh

ve bolluk içinde bir hayata karşılık; daracık, karanlık bir mağarayı tercih etmişlerdi. Allah'ın o grubun üzerine rahmetini indirdiğini ve o mağarayı olabildiğince geniş ve ferah bir hale çevirdiğini düşün.

“(İçlerinden biri şöyle demişti:) “ Madem ki siz onlardan ve onların Allah'ın dışında tapmakta oldukları varlıklardan uzaklaştınız, o halde mağaraya sığınan ki, Rabbiniz size rahmetini yaysın ve işinizde sizin için fayda ve kolaylık sağlasın” [14]

İşte Rabbi'ni dost edinen fırkanın özelliği; ***“İman edip de imanlarına zulüm karıştırmayanlar var ya; işte güven onların hakkıdır. Doğru yolu bulmuş olanlar da onlardır.”[15]***

-Ashab'ı Uhdud'u hatırla; Ateşe atılmalarının Allah'ın mülkünde ve gözetiminde olduğunu biliyorlardı.

“Onlardan, sırf, göklerin ve yerin mülkü kendisine ait olan, Azîz ve Hamîd olan Allah'a iman ettikleri için intikam aldılar. Oysaki Allah her şeyi görür.”[16]

-Hatırla kardeşim, ***“Bir kısım insanlar, Mü'minlere: “Düşmanlarınız olan insanlar, size karşı asker topladılar; aman sakının onlardan!” dediklerinde bu, onların imanlarını bir kat daha arttırdı ve “Allah bize yeter. O ne güzel vekîldir!” dediler.”[17]***

Ey kardeşim! Rızık, ilim, davet, cihad alanında geleceğe dair endişeyi bırakıp ***“Allah bizi zayi etmez” “Allah bize yeter, O ne güzel vekildir”*** demenin zamanı gelmedi mi?

Rabbimden beni ve seni ihsan mertebesine ulaştırmasını talep ediyorum. Bütün amellerinde Allah'ı gözetir, zihninde canlı tutarsan artık Allah'a isyan edebilir misin? Hata yapsan bile Allah'ın *“Et-Tevvab”* tövbeleri kabul eden olduğunu, *“El-Halim”* hemen ceza vermeyip mühlet verdiğini bilersen hemen Allah'a yönelir tövbe eder ve bağışlanma dilersin.

- Zorlukla beraber kolaylık geldiğini bilir, yakîn ile Rabbine yönelir, dua edebilirsin.
- Zindanda olsan, Allah'a halvet içinde olur O'nu zikreder isyan etmezsin...
- Hastalansan, ticaretin kesada uğrasa, bir azan kesilse, başına gelen musibetleri umursamazsın...

- Cihadda mısın, sıkıntıya mı düştün? Allah'ın vadinin yakın olduğunu bilir ve dua edersin...
- Allah'ın yanında her şeyin basit olduğunu ve Rabin ol dedi mi olacağını bilirsin...
- Kendini müstağni görmez ve başına gelen musibetlerde Rabbini değil kendini suçlarsın...

Allah'ım! Biz Senin hakkında; dostlarını kurtardığın gibi bizi de kurtaracağına dair hüsn-ü zanda bulunuyoruz. Allah'ım! Bizi rahmetinle dünya ve ahiretin meşakkatlerinden kurtar. -Amin-

“...Allah'tan daha çok sözünü yerine getiren kim vardır!...” [18]

Müslümanlara Karşı Hüsn-ü zan ya da Sû-i zan Sahibi Olmak

“... Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki Sen çok şefkatli, çok merhametlisin!” [19]

Şairin dediği gibi “Kardeşler arasında heyhat, sû-i zan düştü / Zedelendi sağduyu; körleşen iz'an düştü.”

Ey kardeşim! Kardeşinin ihtimal taşıyan davranışını kötüye yorumluyor, hakkında duyduğun şüphe, ona karşı kalbindeki düşüncüyü değiştiriyor ve seni ondan uzaklaştırıp onu sevmene, ona yardım etmene, ikramda bulunmana ve onun başına gelen kötü bir şeye üzülme engel oluyor ise, kardeşine karşı “sû-i zan” besliyorsun demektir.

Mü'minde asıl olan, kardeşinin ihtimal taşıyan söz ve fiillerinin iyiye yorulması/ona karşı hüsn-ü zan beslenilmesidir. Unutma ki insanların kalbini açıp bakmak gibi ne bir yeteneğin, ne de böyle bir görevin var.

Şeytan, küçük şüphelerle kardeşlerinin hakkında seni kötü düşünmeye sevk eder ve bunu sana keskin zekân sayesinde keşfetmiş olduğunu hissettirir.

“Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O hâlde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah tevbeyle çok kabul edendir, çok esirgeyicidir.” [20]

Bil ki, kardeşine sû-i zan ile bakarsan bununla yetinmeyip zannını doğru

çıkarmak için, kardeşinin kusurlarını araştırabilir, eksiklerini bulup; hesapta ıslah etme gayesiyle, bunu başka bir kardeşinle konuşup, onun gıybetini yapabilirsin.

İbn-i Hacer el-Heytemi sû-i zannın büyük günahlardan olduğunu söyleyip diyor ki: 'Kişinin zina veya içki yoluyla kendisine vermiş olduğu zarar, sû-i zan ile vermiş olduğu zarardan çok daha azdır. Çünkü sû-i zan kalbî bir amel olup kimse görmediğinden kişi kınanmaktan korkup bunu terk etmez. Hem de kalbî bir amel olması hasebiyle kalbe bıraktığı tesir de çok fazladır. Bu yönden sû-i zan içki ve zinadan daha da şerlidir.

Hasan el-Basri (rahimehullah) *"Biz insanlar hakkında sû-i zan beslenmesinin haram olduğu bir zamanda yaşadık. Senin yaşadığın şu zamanın ölçüsü ise "Yap, sus ve insanlar hakkında dilediğin şekilde sû-i zanda bulun" olmuş.*

Seleften birisi şöyle der: *"Sû-i zan, kişinin kendi kalbinin pisliğini gösterir. Kendi içindeki pislik başkalarında açığa çıkmıştır."*

Bundan dolayı göz kalbin aynasıdır, denilmiştir. Kalbin ne kadar güzelse o kadar güzelliği görür. Ne kadar habisse o kadar olumsuzlukları görür.

"Birbirinizle hasetleşmeyiniz... Birbirinize kin ve nefret beslemeyiniz... Birbirinize darılıp yüz çevirmeyiniz... Müslüman kardeşini hakir görmek, mü'mine şer olarak yeter..." Buhari, Müslim

"Allah'a ve Peygamberine itaat edin ve birbirinizle çekişmeyin! Yoksa çözülüp yığınlaşırsınız ve rüzgârınız (gücünüz, devletiniz) gider..." [21] İşte şaşmaz bir sünnetullah ve bizim için erken bir uyarı! Kardeşliği bilmeyen, mücadeleyi becerebilir mi? Allah ve Rasûlü'nün düşmanlarına karşı acziyetimizi, *"düşman(!)"* kardeşlere karşı olan heybetimizle mi örtmek istiyoruz? Subhanallah.

Birisi, Ömer (radiyallahu anhu)'nın oğlu Abdullah (radiyallahu anhu)'ya Müslümanlar arasındaki Cemel ve Sıffin Savaşları sürecinde 'niçin taraf olmadığını' sorar. Abdullah (radiyallahu anhu) bu soruyu sorana *"Allah Müslüman kanı dökmeyi haram kıldı"* cevabını verir. Adam üsteler ve ***"Ama Allah 'Fitne kalmayıncaya ve Din yalnız Allah'ın oluncaya kadar savaşın'[22]*** buyurdu" der. Bunun üzerine Abdullah b. Ömer ona şu cevabı verir: *"Evet savaştık; ta ki Din yalnız Allah'ın oldu. Ama siz neredeyse Din Allah'tan başkalarının olsun diye birbirinizle savaşı sürdürüyorsunuz."*

"Mü'minin mü'mine kanı, malı, ırzı ve sû-i zannı haramdır."^[23]

“Sakın zanna yer vermeyin. Zira zan sözlerin en yalanıdır. Tecessüs etmeyin, haber koklamayın, rekabet etmeyin, hasedleşmeyin, birbirinize buğzetmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları! Allah'ın emrettiği şekilde kardeş olun.” [24]

İnsan haklarını tesis edip korumak iddiasında olan hangi demokrasi ve benzerleri olan beşeri düzenler bu ayet ve hadislerin insanlara seslendiği hükümlerin yerine ulaşabilir. Hâlbuki Müslüman topluluk fiilen bu gerçekler üzerine yükselmiş, önce kalplerde sonra hayatta bu prensipleri gerçekleştirmiştir.

“Hüsn-ü zan kalbin duasıdır.” “Sû-i zan kalbin bedduasıdır.”

“Sû-i zan yanlış karar vermeye sebep olur.”[25] Kalbe gelen düşünce sû-i zan olmaz. Eğer kalp o tarafa meylederse sû-i zan olur.

İslam, kendi toplumunu sürekli güvene ve kardeşler arası şüpheleri giderecek bir şeffaflığa sevkeder.

Mü'minlerin annesi Safiyye (radiyallahu anha) şöyle anlatıyor: *“Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) mescidde itikafta iken, onu geceleyin ziyarete gelmiştim. Onunla biraz konuştuktan sonra dönmek üzere ayağa kalkmışım. Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) de beni yerime göndermek üzere ayağa kalkmıştı. Ensardan iki kişi oradan geçiyordu. Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i görünce süratle yürüdüler. Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara, “Acele etmeyiniz. Yanımdaki kadın, Safiyye bint-i Huyey'dir.” dedi.*

Onlar da *“Subhanallah! Hakkınızda hayırdan, hüsn-ü zandan başka ne düşünebiliriz?”* dediler. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) de *“Şeytan insanın vücudunda dolaşan kan mesabesindedir. Ben sizin kalplerinize şeytanın kötü bir şüphe bırakmasından korkuyorum.”* buyurdu.”[26]

Ey Kardeşim! Ömer (radiyallahu anhu) şüphe ve sû-i zannı def etmek için vali tayin edeceği kişilerin mallarını işin başında ve sonunda kayıt altına almış. Sorulduğunda *“İhanetleri değil ama ticaretleri arttı.”* dermiş.

Bir kişi, bir kadınla şüphe uyandıracak şekilde konuşuyordu. Ömer (radiyallahu anhu) onun yanına varıp, öfkeli şekilde bakınca o kişi, *“Bu benim hanımım”* dedi. Ömer (radiyallahu anhu) *“Peki hanımın ise, ne diye üzerinize şüphe çekecek şekilde konuşuyorsunuz?”* diye cevapladı.

“Ben tanıdıklara sordum, onun akidesinde sorun var” deyip zanla hareket

edenler; bu dava zan ile hareket eden insanlarla ayakta kalmayacaktır.

Konuştüğün her kelime ve verdiğin her hükümde şu ayeti hatırla:
“Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme. Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur.”[27]

Ey kardeşim, yakinen bilmediğin bir meselenin iç yüzünü öğreninceye kadar o mesele hakkında kat’i bir söz söyleme. Zira konuştuğun her kelime bir melek tarafından kaydedilmektedir.

“Sağında ve solunda onunla beraber oturan iki alıcı melek, yanında hazır birer gözcü olarak söylediği her sözü zapt eder.”[28]

“Kişi Allah’ın rızasına uygun bir kelime konuşur da bu kelimenin kendisini Allah katında ulaştıracağı yüksek mertebeyi hiç ummaz. (Hâlbuki) Allah kendine kavuşacağı güne kadar ona rızasını yazar. Bir kişi de Allah’ın azabını celbeden bir kelime konuşur da bu kelimenin onu ne dereceye düşüreceğini tahmin edemez. (Hâlbuki) Allah bu kelimeye karşılık ona kıyamet gününe kadar gazabını yazar.”[29]

Adalet ehli ol ki hem dünya hayatında hem öldükten sonra arkandan konuşan insanların yanında hem de Rabbinin huzurunda adaletle bahsedilesin.

Enes İbn Malik (radiyallahu anhu)’dan gelen bir rivayette Allah Rasûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

Miraca çıkarıldığım vakit bakırdan tırnakları bulunan, onlarla yüzlerini ve göğüslerini yırtan bir kavme uğradım. Bunlar kimlerdir ey Cibril, diye sordum. Cibril, bunlar gıybet ederek insanların etini yiyen ve onların hatalarına kapılıp onlarla uğraşan kimselerdir, dedi.[30]

Gıybet... Kardeşlik ülfetini ifsad edici illet... Zannı kendine yol edinirsen sonun dedikodu ve gıybet yolu olur.

Akıllı insan, kardeşine karşı daima zilleti seçen ve hüsn-ü zanda bulunan insandır. Kardeşlik nimetini ufak sebeplere tercih etme. Rabbinle karşılaşacağın günü unutma. Unutma ki bizim gerçek vatanımız dünya değil, ahirettir.

Ömer (radiyallahu anhu)’nın kardeşiniz için 70 özür arayın dediğini unutma!
“Belki onu kastetmemiştir” deyip güzel yere hamletmelisin.

Zannı hakikate çevirdiğinde davet ortamında tekfir, cihad ortamında

kardeşkanı akar. Müslümanın temeli ilimdir.

Ey Kardeşim! Kardeşine karşı sû-i zan besleyip sonrasında düşündüğün şeyin onda olmadığını anladığında kalbinde ona karşı üzüntü olmuyorsa, içinden ondan af dilemek gelmiyorsa kalbin hastalıklıdır.

Ey Kardeşim! Kesin bir bilgin olmadan zan ve şüpheyeye dayanarak kardeşlerini suçlama. Çünkü zan, Rasûlullah'ın buyurduğu gibi sözlerin en yalanıdır. Açık ve tercihe şayan bir delilin olmadan benim hakkımda bir hüküm ve bana zanna göre davranma. Mü'min kimse kardeşi hakkında ancak hayrı düşünür ve ondan daima özür diler.

Ey Kardeşim! Zan ve şüphelerine hâkim olamıyorsan en azından onları içinden atmaya çalış veya onları başkalarına kesinlikle anlatma. Eğer bunları yapamayacaksan hemen kardeşinin yanına git ve anlat ki gerçeği sana açıklayabilsin.

Ey kardeşim! Duyduğun veya gördüğün bir haberi alırken, kulaklarını ana kaynak olarak görme. Bilakis aldığın haberin hakikatini bizzat kendin araştır ve o habere gözlerinle şahit ol. Çünkü insanlar kendilerine ulaşan haberi muhafaza etme noktasında bir değillerdir.

“Ey iman edenler! Size bir fasık bir haber getirirse, bilmeyerek bir topluluğa zarar verip yaptığınıza pişman olmamak için o haberin doğruluğunu araştırın.”[31]

Haberi nakleden kişi adil bile olsa ne tasdik ne de tekzip etmek gerekir. Durup bekle ve kendine şöyle sor: *“Anlatılanlar bana kapalı konulardır. Meselenin aslı ortaya çıkana kadar duymamış gibi hareket etmeliyim.”*

“Haberlerin ziyan olması onu başkasına kendi zanlarıyla nakledenler sebebiyledir.”

Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) *“Kişiye duyduğu her şeyi söylemesi yalan (günah) olarak yeter.”[32]* buyurmuşlardır.

Hatırla, Allah (azze ve celle)'nin ifk hadisesinde haklarında şöyle buyurduğu mü'minlerin durumunu: ***“Bu iftirayı işittiğinizde erkek ve kadın mü'minlerin kendi vicdanları ile hüsn-ü zanda bulunup da: «Bu, apaçık bir iftiradır» demeleri gerekmez miydi?”[33]*** Çünkü siz bu iftirayı, dilden dile birbirinize aktarıyor, hakkında bilgi sahibi olmadığınız şeyi ağızlarınızda geveleyip duruyorsunuz. Bunun önemsiz olduğunu sanıyorsunuz. Hâlbuki bu Allah katında çok büyük

(bir suç)tur.”[34]

Ey kardeşim! Hakkımda sana bir bilgi ulaşır da duyduğun şey içinde bir sıkıntı meydana getirir, buna rağmen onu bana anlatmaktan çekinirsen duyduğun şeyi çevrendeki hiç kimseye anlatma. Büyük olaylar küçük alevlerle olur. Ufak meseleler konuştuğça büyür. Şu ayeti hatırla: **“Onlara güven veya korkuya dair bir haber gelince hemen onu yayarlar; hâlbuki onu, Rasûl’e veya aralarında yetki sahibi kimselere götürselerdi, onların arasından işin içyüzünü anlayanlar, onun ne olduğunu bilirlerdi...”[35]**

Bir mü’minin nazarında, sû-i zanda isabet etmektense hüsn-ü zanda yanılmak daha hayırlıdır. Nifak emareleri taşıyan insanlara hüsn-ü zan edebilirsin fakat onlara sırlarını da açmamalısın. Böylece onu utandırmamış, uzaklaştırmamış ve nifak sıfatlarından arınması için ona fırsat vermiş, hem de ona karşı tedbirli ve ihtiyatlı davranarak ondan gelebilecek tehlikelerin önünü kesmiş olursun. Ama Müslümanlara zarar veriyor ve fitne çıkarıyorsa bu durumu emir sahiplerine anlatmalısın.

Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor: *“Sahabelerimden hiç kimse bir kimseden bana (beni rahatsız edebilecek) bir şey iletmesin. Çünkü ben sizin yanınıza çıkınca (size karşı her türlü güvensizlikten tamamen) salim olan bir kalple çıkmayı arzu ederim.”[36]*

Kardeşlerim hakkında bana sadece güzel olan şeyleri ilet ki göğsümde onlara karşı kötü bir his taşıyarak önlerine çıkmayayım. Efendimiz şöyle buyuruyor: *“Zandan sakının. Çünkü zan sözün en yalanıdır. İnsanların gizli ve eksik şeylerini araştırmayın, topluluğun konuşmasını işitmeye çalışmayın, birbirinizle öfke yarışına girişmeyin. Ey Allah’ın kulları birbirinizle kardeşler olunuz.”[37]*

Şair der ki: *“İnsanların gizledikleri fenalıkları araştırma ki Allah da senin ayıplarını ortaya atmasın. İnsanların güzelliklerini anlat; ayıplarını anlatma! İhtimal ki senin de ayıpların vardır.”*

Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor: *“Kendisini ilgilendirmeyen şeyleri terk etmesi, kişinin iyi bir Müslüman olduğunun işaretidir.”[38]*

Allah (azze ve celle) şöyle buyuruyor. **“Kullarıma söyle, sözün en güzelini söylesinler. Sonra şeytan aralarını bozar.”[39]** Konuşurken kullanacağın lafızları özenle seç. Zira yeri ve zamanında söylenmeyen bir söz, onu işiten kimsenin içinde kötü izler bırakabilir.

Kendisinde gurur, kibir, riya ve haset olan insan, başkalarında da bunlar varmış gibi zanla hareket eder ve başkalarındaki kemalatları göremez.

Sû-i zan temelsiz ve mesnetsiz olduğu için seni hikmet ve hakikatten uzaklaştırır. Gerçeklik alt yapısı olmadığı için hükmü zulümdür.

Elinde olmadan aklına ve hayaline gelen görüntülerden ve düşüncelerden sorumlu olmazsın. Sorumluluk ancak iradî fiiller içindir. Yani insan kendi isteğiyle, kendi iradesiyle bir iş yaptığında o işin getireceği sorumluluğu da yüklenmiş olur.

Sû-i zandan kurtulabilmek için;

-Mü'minlerin senin hakkında sû-i zan etmelerine sebep olabilecek töhmet noktalarından uzak dur ve gerekli olduğunda töhmeti ortadan kaldıracak beyanat getirmelisin.

-Şüpheli, tartışmacı, yorumcu kişi ve ortamlardan uzak dur.

-Açık bir beyan ve net bir belge görmedikçe kınama, ayıplama ve geçmişle yerme.

-Seni kışkırtan, seni kardeşine karşı töhmet altında bırakan insanlardan uzak dur. Takvasına güvendiğin ilim ehli ve gördüğünde Allah'ı hatırlatan sadık kardeşlerinle beraber ol.

Doğru ve isabetli olanlar Allah (*azze ve celle*)'dendir, hatalı olanlar ise nefsimden ve şeytandandır.

Duamızın sonu Allah-u Teâlâ'ya hamd etmektir.

[1] Buhari, Müslim, Ebu Davud

[2] Buhari, Müslim

[3] Talak, 3

[4] Zümer, 53

[5] Müslim

[6] Fussilet, 23

[7] Fetih, 12

[8] Müslim

[9] Ebu Davud

[10] Yunus, 71

[11] En'am, 81

[12] İbnu'l-Esir

[13] Hud, 54-56

[14] Kehf, 16

[15] En'am, 82

[16] Burûc, 8-9

[17] Al-i İmran, 173

[18] Tevbe, 111

[19] Haşr 10

[20] Hucurat 12

[21] Enfâl 46

[22] Al-i İmran 193

[23] Ebu Davud

[24] Müslim

[25] Müslim

[26] Buhari, Müslim

[27] İsra 36

[28] Kaf 17, 18

[29] Buhari

[30] Ebu Davud

[31] Hucurat 6

[32] Müslim

[33] Nur 12

[34] Nur 15

[35] Nisa 83

[36] Ebu Davud ve Tirmizi

[37] Buhari ve Müslim

[38] Tirmizi, İbn-i Mace

[39] İsra 53